

Περιεχόμενα

Εισαγωγή	11
Κεφάλαιο 1	
Επιστημονική μελέτη των ευφυών ατόμων του παρελθόντος	15
Κεφάλαιο 2	
Γενική θεώρηση της νοημοσύνης	89
Κεφάλαιο 3	
Ορισμοί και μοντέλα ευφυΐας	107
Κεφάλαιο 4	
Αιτιογενείς παράγοντες εμφάνισης της ευφυΐας	153
Κεφάλαιο 5	
Χαρακτηριστικά των ευφυών ατόμων	197
Κεφάλαιο 6	
Ευφυΐα και δημιουργικότητα	217
Κεφάλαιο 7	
Ευφυΐα και ηγεσία	229
Κεφάλαιο 8	
Αξιολόγηση των ευφυών ατόμων	249
Κεφάλαιο 9	
Εκπαίδευση των ευφυών μαθητών	263
Κεφάλαιο 10	
Επίλογος	293

Εισαγωγή

Ο Όμηρος, ο Leonardo da Vinci, ο Shakespeare, ο Mozart και ο Tolstoy, ο Galileo, ο Newton, ο Darwin, η Curie και ο Einstein, αυτές οι παγκοσμίως διάσημες προσωπικότητες στις τέχνες και στις επιστήμες, τι είχαν κοινό; Οι περισσότεροι θα απαντούσαμε ως εξής: όλα αυτά τα άτομα μέσω των επιτευγμάτων τους άλλαξαν τον τρόπο που η ανθρωπότητα αντιλαμβάνεται τον κόσμο. Ο καθένας από αυτούς κατέχει την ιδιότητα αυτού που ονομάζεται «ευφυΐα». Ανεξάρτητα από το πεδίο, τα υψηλού επιπέδου επιτεύγματα ενδιαφέρουν τα άτομα ως παραδείγματα προς μίμηση, ως επίκεντρα προς έρευνα ή ως αντικείμενα περιέργειας. Η ιστορία και ο πολιτισμός του ανθρώπινου είδους μπορεί να χαρτογραφηθεί σε μεγάλο βαθμό από τη δημιουργική συμβολή των πιο ευφυών και ταλαντούχων ατόμων του κόσμου. Η πίεση κατανόησης της ευφυΐας οδηγεί στην αναγνώριση της δυσκολίας ορισμού της, ειδικά στα άτομα της σύγχρονης εποχής. Η ευφυΐα είναι ατομική και σπάνια, αλλά παρουσιάζει μια αναπόφευκτη ποιότητα στον κόσμο γενικά και στους επαγγελματίες ειδικότερα. Οι απόψεις του Darwin απαιτούν μελέτη και προσοχή από κάθε επαγγελματία βιολόγο. Συνεχίζουν να γεννούν φρέσκια σκέψη και πειράματα σε όλο τον κόσμο. Το ίδιο και οι θεωρίες του Einstein στους φυσικούς. Τα έργα του Shakespeare και οι μελωδίες του Mozart συνεχίζουν να συγκινούν άτομα διαφορετικών γλωσσών και πολιτισμών από την Αγγλία και την Αυστρία. Οι σύγχρονες ευφυΐες μπορεί να έρχονται και να φεύγουν, αλλά η ιδέα της ευφυΐας δεν θα μας εγκαταλείψει. Η ευφυΐα είναι το όνομα που δίνουμε στην ποιότητα ενός έργου που υπερβαίνει τη μόδα, τη φήμη, τη δόξα, ήτοι το αντίθετο ενός έργου μιας μεμονωμένης περιόδου. Κατά κάποιον τρόπο, η ευφυΐα καταργεί το χρόνο και τον τόπο προέλευσής της.

Πρωτοπόροι της προόδου και της εξέλιξης των επιστημών, των τεχνών και της τεχνολογίας είναι οι ευφυείς μαθητές. Η αναγνώριση της ευφυΐας

ως κοινωνικής κι εκπαιδευτικής αναγκαιότητας σημαίνει συνειδητοποίηση ότι, χωρίς τους σχολικούς κανόνες, τις νομοθετικές κι εκπαιδευτικές διευθετήσεις που έχουν σχεδιαστεί για να προωθήσουν υπηρεσίες στους ευφυείς μαθητές, η κατηγορία αυτή δεν θα υπήρχε. Αυτό δεν σημαίνει ότι δεν θα υπήρχαν τεράστιες διαφορές στον τρόπο με τον οποίο τα παιδιά αποδίδουν στο σχολείο ή ακόμα και στους τρόπους που μαθαίνουν. Αντίθετα, σημαίνει ότι το χαρακτηριστικό της ευφυΐας, που κατέχεται αποκλειστικά από μια αναγνωρισμένη ομάδα μαθητών, υπάρχει μόνο μέσα σε ένα σύστημα που, για ποικίλους λόγους, επιθυμεί να μετρήσει, να επιλέξει και να ταξινομήσει τους μαθητές με αυτό τον τρόπο.

Τα παιδιά έρχονται στο σχολείο με διαφορετικά επίπεδα ικανοτήτων, διαφορετικό μαθησιακό ύψος, διαφορετικά κίνητρα και διαφορετική προσωπικότητα. Η διαφορετικότητα μπορεί να μοιάζει ενοχλητική, είναι ωστόσο αναπόφευκτη. Η προσαρμογή σε αυτή τη διαφορετικότητα αντιπροσωπεύει το μοιραίο τίμημα της παραγωγικότητας, των υψηλών προδιαγραφών και της αμεροληψίας στους μαθητές. Τα ευφυή παιδιά χρειάζονται την πρόκληση του ενδιαφέροντός τους προκειμένου να διασφαλιστεί ότι δεν θα εμφανίσουν υποεπίδοση και ότι θα χρησιμοποιήσουν τις ικανότητές τους στο έπακρο. Χρειάζονται έμπνευση, κυρίως από τους δασκάλους τους, καθώς και ενδιαφέρουσα, συναρπαστική εργασία και συζήτηση. Οι ευφυείς μαθητές έχουν ανάγκη να εργάζονται σύμφωνα με το δυναμικό τους και να μην αναγκάζονται να συμβιβάζονται με το δεύτερο καλύτερο στη γνώση και γενικά στη ζωή τους. Το δεύτερο καλύτερο είναι συχνά πιο εύκολο να κατακτηθεί κι απαιτεί λιγότερη προσπάθεια. Ίσως κάποιοι σκεφτούν ότι αυτό είναι το ευκολότερο μονοπάτι. Δεν είναι όμως το καλύτερο για τα ίδια τα παιδιά και το μέλλον τους/μας.

Οι ικανοί, ευφυείς μαθητές μπορεί να απομονωθούν από τον κόσμο, γι' αυτό πρέπει να εμπλέκονται και μάλιστα να παίρνουν αποφάσεις για τις δικές τους κατευθύνσεις. Έχουν ανάγκη από ευκαιρίες συνεργασίας με μαθητές παρόμοιων ικανοτήτων, ώστε να επεκτείνεται η σκέψη τους. Γι' αυτό και όλοι οφείλουμε να στηρίξουμε και να «εξυμνήσουμε» την υψηλή ικανότητα.

Βεβαίως, τα ερωτήματα που θέτει ο χειρισμός της υψηλής νοημοσύνης είναι πολλά για όσους εμπλέκονται. Πώς θα ξέρουν ποιοι είναι οι ευ-

φυείς; Πώς θα τους αποκαλούν; Πώς θα τους αναγνωρίζουν; Όταν θα έχουν αναγνωρισθεί, πώς θα ξέρουν πώς να τους βοηθήσουν; Πώς μπορούν να σχεδιάσουν και να εφαρμόσουν τη διαφοροποίηση; Πώς μπορούν να εμπλουτίσουν και να επεκτείνουν το αναλυτικό πρόγραμμα; Πώς μπορούν να το κάνουν ενδιαφέρον ώστε να εμπνέει τους ευφυείς μαθητές;

Αυτό το βιβλίο αποσκοπεί να απαντήσει σε μερικά από τα παραπάνω ερωτήματα. Παράλληλα, στοχεύει να ευαισθητοποιήσει τους αναγνώστες σε σχέση με αυτή την κατηγορία παιδιών, να παρουσιάσει τα χαρακτηριστικά τους και τις ανάγκες τους. Τέλος, επιδιώκει την παροχή καθοδήγησης για τη στήριξη των ειδικών στην αξιολόγηση και στην εκπαιδευτική πρακτική.

ΑΓΓΕΛΙΚΗ ΦΟΥΣΤΑΝΑ

Διδάκτωρ Ειδικής Αγωγής, Διδάσκουσα Πανεπιστημίου Αθηνών

ΓΙΑΝΝΗΣ ΠΑΠΑΔΑΤΟΣ

Καθηγητής Ψυχοφυσιολογίας και Εκπαίδευσης Πανεπιστημίου Αθηνών